

Wstęp

Współczesny świat stale stawia człowiekowi nowe wyzwania. W dynamicznie zmieniających się uwarunkowaniach szczególnie ważne jest odpowiednie reagowanie na nową rzeczywistość. Istotne jest to zarówno w skali globalnej, regionalnej, ale i również na tym najniższym – lokalnym poziomie. Zawarte w niniejszym tomie badania dotyczą bardzo różnych zagadnień, które łączy jednak ciekawość mechanizmów wpływających na różnorodność procesów oraz czynników decydujących o procesach i przemianach, kształtujących nasze otoczenie. Tematyka artykułów zawartych w XV tomie *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica* zawiera się w nurcie badań geografii społeczno-ekonomicznej i nawiązuje zarówno do problematyki geografii ludności, geografii społecznej, geografii turystyki, jak również dydaktyki geografii.

W obecnym tomie czasopisma zamieszczono piętnaście artykułów, nawiązujących swoją tematyką do szeroko rozumianej geografii społeczno-ekonomicznej. Część artykułów swoim zakresem przestrzennym dotyczyła obszaru Polski, trzy z nich natomiast wykraczały pod tym względem poza granice kraju. W tych artykułach przedstawiono wyniki badań dotyczących Los Angeles, Rio de Janeiro oraz Półwyspu Jukatan.

Jednym z artykułów jest praca Franciszka Mroza, w której wskazano elementy decydujące o potencjale pielgrzymkowym województwa małopolskiego. Autor ponadto, na podstawie przeprowadzonych badań terenowych, połączonych z wywiadami oraz analizą danych ruchu pielgrzymkowego do wybranych sanktuariów, wskazał również perspektywy rozwoju turystyki religijnej w Małopolsce w najbliższym dziesięcioleciu. Województwo małopolskie zajmuje wyjątkową pozycję w przestrzeni turystycznej i pielgrzymkowej świata. Dzieje się tak dzięki istnieniu na tym obszarze wielu ośrodków pielgrzymkowych, różnorodnych sanktuariów, a także miejsc wpisanych na listę UNESCO.

Celem artykułu autorstwa Mariusza Szuberta jest przedstawienie Nowych Gut jako wsi turystycznej, a także wskazanie zmian zachodzących w jej krajobrazie kulturowym, spowodowanych rozbudową infrastruktury turystycznej. Badania przeprowadzone przez Autora polegały na inwentaryzacji infrastruktury turystycznej, dokumentacji fotograficznej krajobrazu kulturowego Nowych Gut, opracowaniu dokumentacji kartograficznej infrastruktury turystycznej (z wykorzystaniem OSM i QGIS) oraz wywiadach z mieszkańcami wsi. Stwierdzono, iż infrastruktura turystyczna nie zatarała specyfiki badanej wsi, dzięki wkomponowaniu nowych inwestycji w istniejący krajobraz kulturowy oraz zaadaptowaniu istniejących stodoł i obór na miejsca lotniskowe.

Ważnym aspektem funkcjonowania człowieka i społeczeństwa we współczesnym świecie jest rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych. Sprzyja temu rozwój gospodarki opartej na wiedzy, a także wprowadzanie do codziennego życia

zaawansowanych technologii informatycznych. Jednym z przejawów ich wpływu na życie codzienne jest możliwość korzystania z e-usług. W artykule Anny Kolańskiej przedstawiono wyniki badań dotyczących poziomu dostępności wybranych e-usług w krakowskich muzeach, w oparciu o informacje i dostępne e-usługi analizowane za pomocą oficjalnych stron internetowych krakowskich muzeów. Dokonano porównania możliwości korzystania z tych usług pod względem częstotliwości ich występowania.

Dariusz Góra w jednym z dwóch opracowań dokonał oceny poziomu zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego pyłem zawieszonym PM_{2,5} i PM₁₀ oraz benzo(a)pirenem w 2017 r. Badanie swoim zasięgiem przestrzennym dotyczyło obszaru województwa śląskiego – wskazano obszary najbardziej zagrożone pod tym względem. Autor przedstawił ponadto negatywny wpływ analizowanych zanieczyszczeń na organizm człowieka. Drugi artykuł autorstwa Dariusza Góry zawiera rozważania dotyczące geografii medycznej, w tym m.in. przedmiotu badań, historii badań oraz współcześnie poruszanych problemów badawczych.

W artykule dotyczącym zmiany przyrostu naturalnego i salda migracji w gminach wiejskich Miejskich Obszarów Funkcjonalnych w Polsce w latach 2002–2017, autorstwa Piotra Serafina, skupiono się na próbie określenia kierunków zachodzących zmian w zaludnieniu, ruchu naturalnym i migracjach ludności mieszkającej w gminach wiejskich, położonych w Miejskich Obszarach Funkcjonalnych. W badaniu posłużono się metodą Webba, która pozwoliła określić relacje między przyrostem naturalnym i saldem migracji. Przeprowadzone grupowanie wykazało znaczne zróżnicowanie przestrzenne badanych obszarów pod względem składowych przyrostu rzeczywistego, co w znaczący sposób wpłynie na przebiegające w nich procesy rozwojowe w przyszłości.

Marcin Semczuk za główny cel swojego artykułu przyjął określenie zróżnicowania rozwoju społeczno-gospodarczego na obszarach wiejskich województwa małopolskiego. Określił również dynamikę jego zmian w analizowanym okresie. Podstawą do przeprowadzenia badań były dane statystyczne dla 168 wiejskich jednostek przestrzennych – gmin wiejskich oraz obszarów wiejskich gmin miejsko-wiejskich. Zgromadzone dane statystyczne posłużyły Autorowi do obliczenia wskaźnika syntetycznego rozwoju społeczno-gospodarczego dla obszarów wiejskich. W ten sposób zidentyfikowano obszary wiejskie charakteryzujące się najwyższym poziomem rozwoju, na etapie stagnacji oraz jednostki wyróżniające się regresem społeczno-gospodarczym.

Artykuł Damiana Bastera podejmuje tematykę turystyki festiwalowej w kontekście rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. W tym celu autor posłużył się analizą dotyczącą Festiwalu Woodstock, a także jego wpływu na rozwój miasta Kostrzyna oraz na działalność lokalnych przedsiębiorstw handlowych i usługowych związaną z organizacją festiwalu. Autor przedstawił wyniki przeprowadzonych badań ankietowych, dotyczących oceny zlokalizowanej na badanym terenie infrastruktury turystyczno-usługowej i technicznej, działań władz samorządowych związanych z organizacją festiwalu oraz korzyści (gospodarczych i społecznych), wynikających z organizacji samego festiwalu.

Przedmiotem badań przedstawionych w opracowaniu Sławomira Kurka jest turystyka kolejowa: jej geneza i rozwój w ujęciu historycznym na obszarze obecnego województwa małopolskiego. W artykule określono potencjał turystyki kolejowej

w województwie małopolskim na tle rozwoju sieci kolejowej, zarówno w ujęciu historycznym, jak i obecnie. Na podstawie przeprowadzonych analiz stwierdzono wysoki potencjał rozwoju turystyki kolejowej na badanym obszarze, wynikający z wielu różnorodnych czynników, m.in. uwarunkowań naturalnych, lokalizacji Skansenu Taboru Kolejowego, kontynuacji projektu Małopolskie Szlaki Turystyki Kolejowej oraz zahamowania procesu likwidacji linii kolejowych w Polsce, a także ogromnego zainteresowania turystów przejazdami zabytkową koleją.

Agnieszka Brzosko-Sermak w swoim opracowaniu przybliżyła zagadnienie spowolnienia tempa rozwoju demograficznego, badane na obszarze województwa małopolskiego, a także negatywnych trendów migracyjnych skutkujących depopulacją miast Polski. Za przedmiot prowadzonych analiz Autorka przyjęła miasta województwa małopolskiego i dokonała analizy ich sytuacji demograficznej oraz migracyjnej. Efektem przeprowadzonych badań jest określenie przestrzennych zależności procesu starzenia się ludności w miastach województwa małopolskiego, a także próba identyfikacji negatywnych czynników obecnej sytuacji.

W artykule Karola Augustowskiego przedstawione zostały skutki oddziaływania procesów mrozowych na infrastrukturę drogową w regionie zlokalizowanym na północ od Krakowa. Zaprezentowane zostały zniszczenia wynikające z podnoszenia nawierzchni, będącego skutkiem oddziaływania niskich temperatur. Dokonano analizy tego zjawiska w zależności od rodzaju drogi, zwracając uwagę na rolę odpowiednich nakładów finansowych podczas realizacji inwestycji, które mogłyby ograniczyć negatywne skutki badanych procesów.

Beata Sufa i Anna Winiarczyk-Raźniak za pomocą metody sondażu diagnostycznego dokonały próby określenia znaczenia wycieczki szkolnej jako metody nauczania i wychowywania uczniów w młodszym wieku szkolnym. W tym celu zgromadzono materiał badawczy, który obejmował zarówno opinie nauczycieli, jak i uczniów, które dotyczą korzyści płynących z tego rodzaju aktywności. Autorki na podstawie tych badań stwierdziły, że wycieczka stanowi ważną część edukacji dla obu wziętych pod uwagę grup. Pełni ona wiele różnorodnych funkcji, przynosi wiele korzyści edukacyjnych i wychowawczych oraz stanowi interesujący i atrakcyjny aspekt pracy pedagogicznej.

Trzy artykuły odnosiły się do wyników badań przeprowadzonych dla obszarów położonych poza granicami Polski. Pierwszy z nich – autorstwa Kamili Ziółkowskiej-Weiss – porusza zagadnienie turystyki slumsowej, na przykładzie brazylijskich faveli w Rio de Janeiro. Autorka zwróciła uwagę na samo zagadnienie turystyki slumsowej, a także w kontekście problemów o charakterze moralno-etycznym. Rozważania teoretyczne poparto badaniami terenowymi, które miały na celu analizę ofert biur podróży, pod kątem oferty turystyki slumsowej i atrakcyjności tej oferty dla turystów w Rio de Janeiro.

Celem opracowania Anny Winiarczyk-Raźniak jest analiza demograficznych i społecznych przemian, zachodzących na terenie trzech meksykańskich stanów, położonych na Półwyspie Jukatan. W analizie wzięto pod uwagę zmiany liczby ludności, poziom urbanizacji, przyrost naturalny, migracyjny oraz struktury ludności według płci i wieku. Wyniki badań odniesiono do przeszłości historycznej tego regionu, a także jego specyfiki: jest to obszar zamieszkały przez wieloetniczne, wielokulturowe oraz wielojęzyczne społeczeństwo. To wszystko zaważyło na procesach i tendencjach, jakie ukształtowały obecny obraz demograficzny tego regionu.

[6]

Głównym zagadnieniem, analizowanym w opracowaniu Moniki Machowskiej jest proces gentryfikacji, jaki zachodzi w Downtown Los Angeles. Zwrócono uwagę na czynniki, wpływające na rozwój i kierunek tego procesu, a także zróżnicowanie w stopniu jego nasilenia w różnych częściach badanego terenu. Stwierdzono odpływ dotychczasowych mieszkańców z części obszaru i zastąpienie ich przez zamożnych inwestorów i najemców.

Anna Winiarczyk-Rażniak